

Loyaal blijven of overleven?

Luuk Mur, Gz psycholoog

Het uitgangspunt bij Community Support is dat kinderen, waar mogelijk, blijven meedoen in het natuurlijke sociale netwerk. Dat is geen nieuwe vinding van CS. Zolang mensen bestaan, bestaan deze natuurlijke, sociale netwerken. Community Support revitaliseert het natuurlijke, sociale netwerk. Bij onze cliënten zijn er vaak grote problemen in het familie- en gezinsnetwerk. Dat betekent dat de Community Support medewerker samen met de cliënt hard aan het werk moet om het netwerk te verbeteren. Er zijn echter ook situaties waar de liefdeloosheid zo groot is, dat gezocht moet worden naar een andere situatie om opgevoed te worden.

Nagy en Hellinger

Gedragswetenschappers zoeken naar wetmatigheden in het sociale gedrag van mensen. Op dit gebied is baanbrekend werk gedaan door Boszormenyi-Nagy. Ook Bert Hellinger is een belangrijk vertegenwoordiger van de systeemtheorie. Hij ontwikkelde de methode “familieopstellingen”. Mensen die verstrikt zijn geraakt in hun familiesysteem, kunnen in zo’n familieopstelling onderzoeken waar de systeemfout zit. Als ze weten waar de schoen wringt, kunnen zij proberen de natuurlijke orde in het familiesysteem weer te herstellen. Er zijn door de systeemtheorie diverse “wetmatigheden” beschreven, zoals:

- ieder lid van de familie heeft het recht er gelijkwaardig bij te horen
- er moet gerekend over de lange duur een balans zijn in geven en nemen
- nieuwe relaties (huwelijk) hebben voorrang op de oude gezinsrelaties.

Gezinssystemen

In ons werk komen we veel voorbeelden van problemen in het gezinssysteem tegen:

- Ouders die hun kind niet geven waar ze recht op hebben
- kinderen die geen respect tonen voor hun ouders
- een kind dat de baas is geworden over zijn ouders
- een vader of moeder die na de scheiding wordt buitengesloten
- conflicten die niet opgelost worden
- ouders die hun kind vernederen
- enzovoort.

De ervaring wijst uit dat door aandacht te geven aan dit soort problemen een positieve ontwikkeling bij de betrokken personen op gang gebracht kan worden.

Fundamentele oerwet !?!?

Bij beslissingen over het al of niet thuis kunnen blijven wonen van een kind wordt vaak gewezen op de loyaliteit die kinderen voor hun ouders voelen. Systeemtherapeuten zijn van mening, dat wij ervoor moeten zorgen dat kinderen loyaal aan hun ouders kunnen blijven. Deze loyaliteit wordt door systeemtheoretici een *fundamentele oerwet* genoemd. Om die reden wordt uithuisplaatsing van kinderen door systeemtherapeuten heel gemakkelijk afgewezen.

Loyaliteit!?!?

Toen ik in het begin van mijn loopbaan als psycholoog in een residentieel behandelingsinstituut werkte, maakten we een situatie mee van een 14-jarig meisje, dat uit huis was geplaatst vanwege ernstig en jarenlang seksueel misbruik door haar vader. Zij mocht niet meer met haar vader omgaan van de gezinsvoogd. Als haar vader, ondanks een straatverbod, voor de behandelgroep ging staan, wilde het meisje slecht één ding: zo snel mogelijk in de armen vallen van haar vader. Zij probeerde zelfs vechtend met de groepsleiding haar doel te bereiken.

In dezelfde periode werd een 15-jarig slachtoffer van een pooierboy in de instelling geplaatst. Het meisje was door haar dertigjarige vriend voor de zoveelste keer bont en blauw geslagen. Het eerste wat zij deed, nadat ze door de politie bij ons was geplaatst, was teruggaan naar haar “vriend”.

Stockholm syndroom

Mensen die in een levensbedreigende situatie verkeren en het gevoel hebben dat ze niet kunnen ontsnappen en weinig contact hebben met anderen kunnen de agressor als bondgenoot gaan zien. Dit noemen we het "Stockholm syndroom", omdat in 1973 in Stockholm een groep gegijzelde mensen de bankrovers als de goede partij waren gaan zien en de politie als de gevaarlijke vijand. Vanzelfsprekend heeft de politie de bevrijding gewoon doorgezet en was er niemand die toen zei, dat deze loyaliteit van de gegijzelden een fundamentele oerwet was, waar je met respect mee moet omgaan.

Overlevingsgedrag

Veel kinderen worden niet liefdevol opgevoed. Vaak is er sprake van verwaarlozing en mishandeling. Het kind wordt gedwongen tot overlevingsgedrag. Misschien is het wel zo dat, hoe vernederender en bedreigender een situatie is, des te groter de 'loyaliteit' is naar de medestanders in deze situatie. Sommige studentenverenigingen zijn dit in ieder geval van mening en eisen van de nieuwe leden dat zij een periode doorgaan van vernedering en bespotting. Daarmee creëren ze loyale en betrouwbare leden.

Opvoeding als gijzeling

Voor menig kind lijkt de opvoeding op een gijzeling. Ze kunnen deze situatie alleen overleven door de situatie voor zichzelf anders te beschrijven dan die op een buitenstaander overkomt. Het kind denkt niet: "Mijn ouders zijn gevaarlijke, criminele opvoeders". Het denkt eerder: "Mijn ouders zijn mijn enige mogelijkheid om dit alles te overleven". Net zoals de politie gewantrouwd werd in Stockholm, zo worden de hulpverleners gewantrouwd door het mishandelde kind. Het kind is, om te overleven, mee gaan doen met zijn ouders en zijn eigen gevangenisbewaarder geworden. Het mag van zichzelf alleen nog (aan zijn liefdeloze ouders) aangepast gedrag vertonen en is niet meer vrij om zijn natuurlijke gevoelens te tonen. Dit gedrag wordt gemakkelijk gezien als loyaliteit, terwijl het slaafs zoeken is naar een schamel stukje samenzijn en verbondenheid.

Loyaliteit geen oerwet

Door loyaliteit een fundamentele oerwet te noemen, doen wij aan overdrijving. Waarom moet een wet ook nog eens oerwet en daarnaast ook nog fundamenteel genoemd worden? Door dit zo zwaar neer te zetten, lijkt het of er geen discussie meer plaats mag vinden. De drang om te overleven is kenmerkend voor alle mensen. Loyaliteit aan de groep geeft vaak de grootste kans op overleven, dat valt heel goed Darwinistisch te verklaren.

Ouders als overlevingskans

Kinderen denken dat ze bij hun ouders de beste kans hebben om te overleven. Ouders zullen kinderen daarin ook altijd bevestigen. Als hulpverlener weten wij, dat dit helaas lang niet altijd het geval is en dat het kind zich dan vergist. Soms zal de hulpverlening ervoor moeten kiezen om het kind uit huis te plaatsen. Uiteraard pas nadat de ouders geholpen zijn om de opvoedings situatie te verbeteren. Als de liefdeloosheid echter blijft, zal de pijn op korte termijn genomen moeten worden om de verdere afbraak van het zelfbeeld bij het kind te voorkomen. Plaatsing in een pleeggezin kan ertoe leiden, dat het kind los kan komen van de hypnose van de biologische ouders ("je kan niet zonder mij bestaan"). Door in een pleeggezin op een gezonde manier aan verbondenheid te werken, kan het kind weer leren vrij te zijn.